Stockholms stad

Handlingsplan

utifrån Inventering av socialpsykiatrins målgrupp

oktober 2013

Förslag på åtgärder för att säkerställa en positiv utveckling av verksamhetsområdet

Inventering av socialpsykiatrins målgrupp
oktober 2013

Dnr: 3.1-558/2013
Utgivningsdatum: oktober 2013
Utgivare: Socialförvaltningen Stockholms stad
Kontaktperson: Anna Lindskog

Förord

Totalinventeringar av målgruppen inom socialpsykiatrin har gjorts av Stockholms stad 1996, 2006 och 2013. Utöver de tre totalinventeringarna har utvecklingen inom verksamhetsområdet redovisats årligen sedan 2009 i Socialtjänstrapporten.

Följande handlingsplan har tagits fram utifrån aktuell inventering för att analysera hur väl målgruppens behov är tillgodosedda med särskilt fokus på boende- och sysselsättningsområdet. I handlingsplanen finns en sammanställning av åtgärder som behöver vidtas för att säkerställa en positiv utveckling av socialpsykiatrin i Stockholms stad de närmaste åren.

Innehåll

Förord 3

Sammanfattning 5

Inledning 6

Boende 8

Sysselsättning 10

Hälsa 12

Barn 13

Anhöriga 14

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar 15

Samordnade individuella planer 15

Sammanfattning

Socialstyrelsens inventeringsverktyg har använts för att göra en totalinventering av socialpsykiatrins målgrupp inom Stockholms stad. Som ett komplement till inventeringsverktyget har även en registerstudie och intervjuer med brukar-/intresseorganisationer samt företrädare för bostadsföretag genomförts.

Resultatet av inventeringen presenteras i en separat rapport. Inventeringsrapporten visar att målgruppen delvis har förändrats sedan tidigare inventeringar. Fler kvinnor än män är idag aktuella inom socialpsykiatrin. Fler personer har en neuropsykiatrisk diagnos, de är i större andel föräldrar samt har vårdats korta tider eller inte alls inom landstingets heldygnsvård.

Följande handlingsplan lyfter fram vissa områden där man utifrån inventeringen kan se att stadens socialpsykiatri behöver utvecklas för att på bästa sätt möta målgruppens förändrade behov. Handlingsplanen är framtagen i samverkan med stadens stadsdelsförvaltningar och intresse-/brukarorganisationer. De områden som lyfts fram särskilt är:

- Boenden
- Sysselsättning
- Hälsa
- Barn
- Anhöriga
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Samordnad individuell plan

För varje område har vissa faktorer lyfts fram och i handlingsplanen redovisas en rad aktiviteter som ska säkerställa utvecklingen av aktuellt område. Kopplat till aktiviteterna finns också en tidplan för när de ska vara genomförda.

Inledning

Aktuell inventering har genomförts med hjälp av Socialstyrelsens inventeringsverktyg samt tillägg av vissa, för Stockholms stad, intressanta frågor. Handläggarna inom Stockholms stads socialpsykiatri har fått fylla i ett inventeringsformulär per klient. Inventeringen pågick från 17 juni till 13 september 2013. Personer som var aktuella inom socialpsykiatrin någon gång mellan juni 2012 till maj 2013 ingår i inventeringen. Fullständiga enkäter fylldes i för 3596 personer. Det motsvarar 98 procent av antalet personer som hade kontakt med socialpsykiatrin under den aktuella perioden.

Inventeringen omfattar personer från 18 år och uppåt som någon gång under ovanstående period var registrerade inom socialpsykiatrin i Stockholms stads verksamhetssystem. En del personer registreras om i stadens verksamhetssystem då de fyller 65 år vilket gör att de inte återfinns i den här inventeringen. Äldreförvaltningen har tidigare gjort en egen inventering av personer med psykisk funktionsnedsättning över 65 år. Äldreförvaltningens inventering omfattade 320 personer.

0,61 procent (6,1 promille) av befolkningen i Stockholms stad mellan 18 och 64 år var aktuella inom socialpsykiatrin under inventeringsperioden. Av dessa var 53 procent kvinnor och 47 procent män.

Insatser inom socialpsykiatrin tenderar att öka med stigande ålder. Högst andel aktuella inom socialpsykiatrin återfinns inom målgruppen mellan 55 och 64 år. Med undantag för just nämnda åldersgrupp är det i samtliga åldersgrupper fler kvinnor än män som är aktuella inom socialpsykiatrin. Störst skillnad mellan könen är det i åldersgruppen 18 till 24 år.

Diagram 1. Andelen i promille av stadens befolkning 18 till 64 år med en socialpsykiatrisk insats under perioden juni 2012 till maj 2013, fördelat per åldersgrupp och kön.

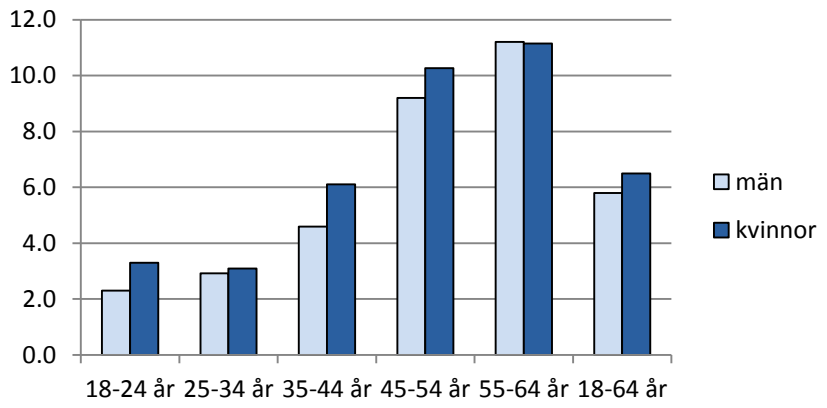

Inventeringsrapporten visar att målgruppen delvis har förändrats sedan 1996 och 2006. Andelen kvinnor i målgruppen har ökat jämfört med tidigare totalinventeringar. Fler personer har idag en neuropsykiatrisk diagnos, de är i större andel föräldrar samt har vårdats korta tider eller inte alls inom landstingets heldygnsvård.

Även om kvinnor är i majoritet i målgruppen är det män som dominerar när det gäller insats i form av boende. Kvinnor är däremot i klar majoritet när det gäller exempelvis boendestöd och sysselsättning.

Tabell 1. Procentuell fördelning över kön och åldersgrupper för respektive insatstyp.

	Män							Kvinnor							Män &
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-år	Totalt	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65- år	Totalt	Kvinnor
Boendestöd	2%	7%	9%	13%	11%	1%	43%	4%	10%	14%	17%	13%	0%	57%	100%
Sysselsättning	2%	7%	9%	13%	11%	0%	43%	3%	7%	10%	20%	16%	1%	57%	100%
Stöd/kollektivboende/Försökslgh	6%	9%	10%	18%	16%	1%	61%	8%	6%	5%	9%	9%	1%	39%	100%
HVB-hem	2%	6%	11%	20%	24%	2%	66%	1%	3%	5%	10%	14%	0%	34%	100%
Hemhjälp	0%	1%	4%	14%	21%	1%	41%	0%	2%	8%	17%	31%	1%	59%	100%
Bostad med särskild service	-	4%	6%	14%	30%	2%	55%	1%	-	3%	17%	22%	2%	45%	100%
Övrigt	5%	8%	3%	19%	12%	-	47%	3%	8%	7%	12%	20%	3%	53%	100%
Personer med insats (netto)	**2%**	**7%**	**9%**	**14%**	**14%**	**1%**	**47%**	**4%**	**7%**	**11%**	**16%**	**15%**	**1%**	**53%**	**100%**

Följande handlingsplan har tagits fram i samverkan med stadsdelsförvaltningarna och brukar-/intresseorganisationer. Handlingsplanen utgår från inventeringen och dess syfte är att analysera hur väl målgruppens behov är tillgodosedda med särskilt fokus på boende- och sysselsättningsområdet. I handlingsplanen beskrivs kort områden som behöver utvecklas samt de aktiviteter som planeras för att säkerställa utvecklingen. Handlingsplanen ska följas upp senast december 2015.

Boende

Av inventeringen i kombination med en bearbetning av stadens register framgår att 189 personer bodde i bostad med särskild service under den aktuella inventeringsperiod, 335 personer bodde i stödboende, 363 bodde på HVB (hem för vård eller boende), 334 hade försöks- eller träningslägenhet, 25 bodde i kollektivboende och 11 i familjehem. 2167 personer bodde i eget ordinärt boende, 83 bodde hos släktningar eller familj och 22 var hemlösa.

I Stockholms stad råder valfrihet för boendeformerna bostad med särskild service och stödboende. 70 personer har i september 2013 anmält intresse till bostad med särskild service och 50 har anmält intresse till stödboende. Då bostad med särskild service och stödboende är permanenta boendeformer blir det sällan platser lediga. Från januari 2010 till september 2013 har 53 lägenheter på stödboende förmedlats och 10 lägenheter inom bostad med särskild service.

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller boenden:

- Det saknas platser för att kunna möta behovet av bostad med särskild service och stödboende.
- Förändringar inom målgruppen och i omvärlden, exempelvis minskade slutenvårdstider, leder till ett ökat behov av alternativa boendeformer så som korttidsboende/utredningsboende eller ACT-team bestående av personal från både kommun och landsting.
- Män i åldern 55 till 64 år dominerar bland insatserna HVB och bostad med särskild service. Staden saknar boenden/platser med olika inriktningar. Boende för personer med komplexa vårdbehov, yngre personer eller äldre personer (från 55 år och uppåt) saknas helt eller delvis.
- Staden har ett stort antal placeringar på HVB (Hem för vård eller boende). Placeringar på HVB ska vara korta men tenderar att bli långvariga.
- Placeringar på HVB skulle i vissa fall kunna undvikas om enskilda fick ett samordnat stöd av kommunen och landstinget i att klara och behålla sitt eget boende. Staden saknar i nuläget bland annat så kallade ACT-team där personal från kommun och landsting arbetar tillsammans.
- Inga privata aktörer har gått med i valfriheten för boenden.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring boenden:

Fördjupad inventering av boendefrågan

Staden har under sommaren och hösten 2013 valt att fördjupa inventeringen kring boenden. En fristående konsult har fått i uppdrag att utreda behovet av olika boendeformer, olika målgruppers behov samt ge förslag på lämpliga objekt i staden där boende för socialpsykiatrins målgrupp skulle kunna startas. Kopplat till inventeringen finns en arbetsgrupp bestående av chefer från stadsdelsförvaltningarna och en arbetsgrupp bestående av brukar-/intresseorganisationer.

Utifrån resultatet av inventeringen kommer staden i samverkan med arbetsgrupperna se över och praktiskt planera för:

- Möjligheten att starta alternativa boendeformer så som korttidsboende/utredningsboende samt möjligheten att koppla ACT-team i samverkan med landstinget till boendena alternativt som stöd i personens eget hem för att förhindra risk för vräkning.
- Möjligheten att starta/omvandla befintliga boenden till boenden med särskilda inriktningar.
- Samverkan med äldreomsorgen kring boenden för äldre personer med psykisk funktionsnedsättning.

Tidplan: Ovanstående aktiviteter ska vara genomförda senast december 2014.

Översyn av valfrihetens stödsystem/regelverk när det gäller bostad med särskild service och stödboende

Valfrihet för insatserna bostad med särskild service och stödboende infördes 1 januari 2010. Kopplat till valfriheten finns ett ersättningssystem som är lika för alla utförare. Lediga lägenheter på stödboende och på bostad med särskild service förmedlas av Bedömnings- och förmedlingskansliet. Inga privata utförare har valt att teckna avtal med staden kring boenden via LOV (lagen om valfrihet).

För att säkerställa utbyggnad och tillgång på platser inom stödboende och bostad med särskild service kommer staden att:

- Genomföra en översyn av hur valfrihetens stödsystem inklusive ersättningsnivåer fungerar samt hur det påverkar stadsdelsförvaltningarnas och privata utförares möjligheter

och intresse att starta nya boenden. I samband med översynen ska konkreta förslag som i förlängningen leder till ökat antal boenden ges.
- I samverkan med stadsdelsförvaltningarna och brukar-/intresseorganisationerna se över valmöjligheterna när det gäller stödboende och bostad med särskild service samt ta fram förslag till förändringar av intresselistorna och förmedlingen.
- Se över möjligheten för stadsdelsförvaltningar som startar nya boenden att vika lägenheter till egna brukare vilket ofta är en förutsättning för att kunna planera säkra och trygga återflyttningar till staden från HVB.

Tidplan: Översyn av valfrihetens stödsystem ska vara avslutat februari 2014. Övriga aktiviteter ska vara avslutade senast december 2014.

Se över tillgången till Försöks- och träningslägenheter

Inventeringen visar att andelen personer med psykisk funktionsnedsättning inom Stockholms stad är relativt konstant. En ökad befolkning totalt i staden gör dock att antalet ärenden inom socialpsykiatrin har ökat med runt 700 stycken sedan förra inventeringen år 2006.

Utifrån detta kommer staden att:

- Se över riktlinjerna för försöks- och träningslägenheter.
- Samverka med bostadsbolagen kring möjligheten för personer med psykisk funktionsnedsättning att få och behålla förstahandskontrakt.
- Undersöka möjligheten att starta någon form av bostad först i kombination med ACT-team för personer som bott på korttidsboende eller HVB.

Tidplan: Förslag till reviderade riktlinjer för försöks- och träningslägenheter ska finnas senast juni 2014. Övriga punkter ska ha behandlats senast december 2015.

Sysselsättning

Av inventeringen framgår det att 47 procent av målgruppen (1628 personer) har haft någon form av arbete eller sysselsättning under minst 1 månad de 12 senaste månaderna. Av de 1628 personerna var det 1069 som hade biståndsbedömd sysselsättning och 179

deltog i öppen verksamhet på t.ex. träfflokal. 375 personer hade arbete på öppna arbetsmarknaden, inom en förening, socialt företag eller annat offentligt skyddat arbete och 67 personer studerade.

När det gäller personer som bor i bostad med särskild service eller på HVB är sysselsättningsgraden särskilt låg.

I inventeringen har handläggarna skattat personens svårigheter att delta i sysselsättnings- eller rehabiliteringsverksamhet. Handläggarna uppger att 16 procent har en stor svårighet eller en total svårighet att delta i sysselsättnings- eller rehabiliteringsverksamhet. 56 procent har ingen, lätt eller måttlig svårighet att kunna delta.

Stockholms stad har sedan 1 januari 2010 valfrihet inom sysselsättning. I dagsläget har en person som beviljas sysselsättning runt 28 kommunala och privata utförare av sysselsättning att välja mellan.

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller sysselsättning:

- Det är fortfarande mindre än hälften av målgruppen som har någon form av sysselsättning.
- Endast 30 procent av personerna som bor i bostad med särskild service eller på HVB har någon form av sysselsättning.
- Sysselsättningsgraden bland de personer som har biståndsbedömd sysselsättning är låg. I snitt beviljas 7,5 timmar per vecka på en biståndsbedömd sysselsättning.
- Tidigare intervjuer med handläggare och med brukare visar att yngre personer hellre söker sig till praktikplatser än till kommunens sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning men att mycket stöd behövs för att praktiken ska bli lyckad.
- Resultat från projekten ALFA och IPS visar att det fortfarande är problematiskt för personer att ta steget från en biståndsbedömd sysselsättning till arbete, praktik eller studier.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring sysselsättning:

Öka andelen personer inom målgruppen som når önskat arbete, praktik, studier eller sysselsättning

53 procent av målgruppen som är aktuell inom socialpsykiatrin saknar helt någon form av sysselsättning. För att öka andel personer inom målgruppen som når önskat arbete, praktik, studier eller arbete kommer staden att:

- Se över möjligheten att öka samverkan med brukar-/intresseorganisationer som bedriver öppen verksamhet eller studiecirklar.
- Se över möjligheten att ha s.k. brukarcoacher
- Arbeta aktivt med uppsökande och motivering till sysselsättning för personer som bor på HVB eller i bostad med särskild service.
- I beställningen till utförare av bostad med särskild service och HVB ge tydligt uppdrag att jobba motiverande mot sysselsättning.
- Undersöka möjligheten att i ordinarie verksamhet inordna projekten ALFA och IPS. Genom projekten får personer inom målgruppen stöd i att hitta och behålla önskat arbete, praktik, studier eller sysselsättning.
- Öka möjligheten att ta steget från biståndsbedömd sysselsättning till arbete, praktik eller studier via IPS-metoden. Steget kommer att bli mindre genom att staden fortsätter det påbörjade arbetet med att erbjuda sysselsättningsverksamheter stöd i IPS-metoden samt regelbunden handledning och uppföljningsdagar.
- Utveckla samverkan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för att, utifrån respektive huvudmans roller och uppdrag, öka andelen personer med psykisk funktionsnedsättning som når önskat arbete, praktik eller studier.
- Se över antalet beviljade pass inom sysselsättning samt analysera vilka faktorer som påverkar den biståndsbedömda tiden (antal pass).

Tidplan: Senast december 2015 ska samtliga ovanstående aktiviteter vara genomförda.

Hälsa

Av inventeringen framgår att 46 procent av målgruppen (3376 personer) har problem med hälsan (psykisk ohälsa ej medräknat). Handläggarna har i inventeringen även uppgett att det för 15

procent av målgruppen inte är känt om personen har några hälsoproblem. När det gäller specifikt tandhälsan har man uppgett att 20 procent av målgruppen har problem samt att handläggaren inte känner till om det är några problem i 38 procent av ärendena. För 10 procent (290 personer) av ärendena har handläggarna i inventeringen uppgett att de har en pågående insats från kommun eller landsting kring den somatiska hälsan men att ytterligare insatser behövs eller att de inte har någon insats alls men det skulle behövas.

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller hälsa:

- En stor andel av målgruppen har bristande fysisk hälsa.
- Socialtjänsten har i många fall inte kunskap om personens hälsoproblem.
- Majoriteten av målgruppen har problem med tandhälsan eller att det är okänt för handläggaren om de har problem med tandhälsan.
- Fler insatser från kommun och landsting kring den somatiska hälsan behövs i många fall.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring hälsa:

- Inspirationsdag för chefer, handläggare, utförare och brukarorganisationer kring hur socialtjänsten kan jobba med att uppmärksamma och förbättra hälsan hos målgruppen.
- Finansiera hälsoprojekt inom socialpsykiatrin. Stadsdelsförvaltningarna kan ansöka om finansiering av projekt som långvarigt ska öka målgruppens fysiska hälsa.
- Se över möjligheten att i samverkan med intresse-/brukarorganisationer starta en friskvårdsklubb för målgruppen.
- Utveckla samarbetet kring hälsan med landstinget inklusive tandvården.

Tidplan: Senast mars 2015 ska ovanstående aktiviteter vara genomförda.

Barn

Av inventeringen framgår att 10 procent av målgruppen har hemmavarande barn under 18 år. Vid inventeringen 2006 var motsvarande siffra 6 procent.

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller barn:

- Det är en ökad andel av målgruppen som har barn men det framkommer inte alltid i utredningarna.
- Barnperspektivet i handläggningen saknas till viss del.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring barn:

- Gemensam utbildning kring barnperspektivet i handläggning tillsammans med handläggarna inom verksamhetsområdet vuxen/missbruk.
- Vid utbildning i stadens utredningsdokument (DUR) särskilt gå igenom och trycka på de frågor som rör barn och barnens situation i hemmet.

Tidplan: Ovanstående aktiviteter ska vara genomförda maj 2014.

Anhöriga

Handläggarna uppger i inventeringen att 11 procent av målgruppen har praktiskt stöd av sina anhöriga, 71 procent har inget stöd av anhöriga och för 18 procent är det ej känt.

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller anhöriga:

- Anhöriga stöttar och hjälper den enskilde med alltifrån kontakter med myndigheter till hygien.
- Anhörigas situation uppmärksammas sällan i utredningen.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring anhöriga:

- Implementera stadens program kring anhörigstöd.
- Se över möjligheten till samverkan med Nationellt kunskapscenter för anhörigstöd.
- Vid utbildning i DUR särskilt gå igenom de frågor som fokuserar på anhörigas situation och reflektera över hur man dokumenterar och går vidare med svaren.
- Se över möjligheterna till samarbete med anhöriga till personer som bor i särskilda boendeformer.

Tidplan: Ovanstående aktiviteter ska vara genomförda senast december 2014.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Vid tidigare inventeringar har man inte specifikt efterfrågat neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och handläggarna har heller inte uppgivit exempelvis ADHD, ADD eller Asperger som vanliga övriga diagnoser. Årets inventering visar att 13 procent av målgruppen inom socialpsykiatrin har ADHD, 1 procent har ADD och 3 procent har diagnosen Asperger. Tillsammans utgör de 17 procent av målgruppen.

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar:

- Årets inventering är den första där personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning utgör en stor andel av målgruppen.
- Personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning har något oftare hemmavarande barn under 18 år jämfört med övriga målgruppen.
- Vid tidigare fördjupningar av boendestöd har handläggarna uppgett att personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i större utsträckning, jämfört med övriga målgruppen inom socialpsykiatrin, studerar, praktiserar eller arbetar. Detta ställer krav på ett flexibelt boendestöd som även kan ge stöd kvällar och helger.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring neuropsykiatriska diagnoser:

- Se över behov av flexiblare boendestöd
- Uppmuntra och utveckla användandet av kognitiva hjälpmedel och strukturerade arbetsmetoder.

Tidplan: Ovanstående aktiviteter ska vara genomförda senast december 2015.

Samordnade individuella planer

84 procent av personerna som ingår i inventeringen har kontakt med både socialtjänsten och psykiatrin. 11 procent har endast kontakt med socialtjänsten och för 6 procent är det okänt om de även har kontakt med psykiatrin.

Enligt lagstiftningen ska kommunen tillsammans med landstinget upprätta en samordnad individuell plan när den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- sjukvården. Av inventeringen framgår att det finns en samordnad individuell plan upprättad för 731 personer (21 procent av målgruppen) samt att en plan håller på att upprättas för ytterligare 122 personer (4 procent).

Följande faktorer har uppmärksammats utifrån inventeringen när det gäller samordnade individuella planer:

- Andel upprättade samordnade individuella planer är fortfarande relativt låg.
- Handläggare inom socialtjänsten och personal inom psykiatrin saknar ibland kunskap om när en plan bör upprättas och vem som ansvarar för vad.
- Gemensamma länsövergripande rutiner kring upprättande av samordnad individuell plan saknas.

Följande aktiviteter planerar staden att genomföra utifrån de identifierade faktorerna kring samordnad individuell plan:

- Avsätta medel för gemensamma utbildningar mellan kommun och landsting kring ansvar, uppdrag och upprättande av samordnad individuell plan.
- Deltagande i arbetsgrupp ledd av KSL för framtagande av länsövergripande rutiner för samordnad individuell plan.
- Implementering av länsövergripande rutiner.

Tidplan: Ovanstående aktiviteter ska vara genomförda senast december 2014.